

gét nem lehet osztályonként fokról-fokra növelni, mert a régiék begyakorlása maga is sok időt követel. Az Utasítás ezt különben is és joggal hangsúlyozza. Csak ez az eljárás célravezető a szókincs gyarapításában.

A tanárnak három fajta szóval van dolga: 1. új szavakkal, azaz az osztály sajátos szóanyagával, b) felújulókkal, tehát azokkal, amelyek az előbbi osztály vagy osztályok szavaival közösek, c) felújítandókkal, amelyek az illető osztály szöveganyagában vagy egyáltalán nem, vagy csak ritkán fordulnak elő.

A szakember éles meglátásával boncolgatja a szerző Bitter—Pühr és Thienemann tankönyvét. A könyvnek ez a része a tankönyv-problémára vonatkozólag nagyon tanulságos megállapításokat tartalmaz. A két tankönyv szóanyagát tárgyi csoportok szerint és a megmaradás szempontjából vizsgálja. Kimutatja, hogy folytonos gyakorlással hogyan gyarapítható ez a kör. Adatai inkább elméleti értékűek és vizsgálódási eljárása is bizonyos mértékig önkényes, — írja a szerző. De mégis eszméletetők, és mivel gyakran utal példákra, megállapításait tényeken igazolja, nagyon is gyakorlati értékű.

A könyv egy része foglalkozik a szókincs megőrzésének rendkívül sok akadályával (tanulóanyag-változás, tanárváltozás, a tanulók nagy száma, otthoni foglalkoztatás stb.). Végül az új gimnáziumi tanterv célkitűzését elenzi és a német nyelv megértésében való gyakorlottság előnyeit hangsúlyozza a szóbeli és írásbeli használat következményével szemben.

A szerző munkája alapos tudáson, gazdag tapasztalaton épült. Nagy elmélyedéssel, szigorú rendszerességgel, számszerű adatokkal alaposan megvilágítja a kérdést. Épen ezért eszmekeltő és tanulságos a szaktanárok számára.

Dr. Schleicher Lajos.

Demény Dezső: A teszt módszer személyiségvizsgálati szerepe. (Közlemények a Ferenc József Tudományegyetem Lélektani Intézetéből. 46. sz. Közölsvár, 1942. 188 old.)

Az eredményes nevelői munkának egyik fontos alapköve a gyermeki lélek és személyiség ismerése. A növendékek lelki és szellemi képességeit, adottságait a pedagógus előtt a kísérleti lélektan van hivatva feltárni; ennek pedig ma már széles területen alkalmazott eszköze a *teszt*. A teszt az „alkalmazott lélektan egyik vizsgálati módszere”, „pszichotechnikai próba” — így határozza meg a tesztet Demény Dezső tartalmas és kétségtelenül mélyreható tanulmánya.

I. Bevezető fejezetében részletesen és nagy szempontgazdasággal tisztázza tanulmányának alapfogalmait: az emberismeretnek és a különböző tudományágaknak viszonyát.

II. Ezután a személyiségvizsgálat és teszt módszer elvi összefüggéseit kutatja. Elemzi a személyiség fogalmát, összetevőit, majd a személyiségvizsgálat feltételeit. Így jut el a teszt fenti fogalmához. Az eljárás ismeretes: A teszt különféle felhívó mozzanatokkal (kérdésekkel, ráhatásokkal stb.) egyes képességeket indít meg, hozza őket működésbe. Ebben a tevékenység-

ben vagy reakcióban megnyilvánuló készség nyújt módot az illető személyiség belső alkatának meghatározására. — A teszt működésének leírása után vizsgálja a szerző a szakirodalom nyomán a *jó teszt* követelményeit. Ezek: legyen a teszt sokoldalú, hogy több lelki képességet hozzon tevékenységbe, vonatkozzék magasabbrendű képességekre is, a kísérlet rövid időt vegyen igénybe és legyen változatos. (Binet). Rendelkezzék a teszt mély és széles szimptomatikus értékkel, azaz „a vizsgált tulajdonságot minél nagyobb mértékben merítse ki“, legyen könnyen és széles körben alkalmazható. (Stern.) A jó teszt tulajdonságait Claparède 18 pontban foglalja össze, míg Baumgarten azt követeli, hogy legyen 1. jó diagnosztikai értéke a vizsgált képesség fokát és mértékét illetően, 2. a szimptomatikus és prognosztikus szempontokra is adjon feleletet.

A tesztvizsgálat *vonakozhat* a reprodukáló, a kombináló képességre, a logikai készségre és a figyelemre. Vannak ezenkívül minőségi és mennyiségi, életkor- és képességtesztek, melyek egyes képességek típusát, mennyiségi fokát, a kornak megfelelő értelmi fejlettséget, az intellektuális elmaradottságot vagy korafejlettséget vizsgálják. Más felosztás szerint megkülönböztetünk néma, szóbeli, írott és műszerteszteket.

A tesztvizsgálati eljárás *módszerei* a következők: megfigyelés, kísérlet, kérdőíves módszer, munkapróba, kikérdezés, véleményezés, tipológia, értelmezés, végül a statisztika és geometria, mely két utóbbi a kapott eredményt foglalja szemléltető képbe, tehát a vizsgált személy „pszichológiai profil“-ját adja.

III. A teszt módszer gyakorlati tudnivalóit és a velük való bánásmódot tárgyalja ezután a szerző. A teszt célja, hogy rávilágítson egy-egy személy képességeire, vagyis megmutassa, milyen irányú az illetőnek a hajlama, milyen munkakörre alkalmas, hol várható tőle legeredményesebb tevékenység, vagyis a legjobb teljesítmény. Ezt a kiválasztást célozza a tesztekkel való lélektani kísérletezés. Mivel a különböző életpályák különféle képességeket és érdeklődési irányt kívánnak, azért a vizsgálódás is vonatkozhat 1. az értelmességi fog megállapítására: lényeglátás, elmélyülés, elvonás, elemzés, egységbefoglalás készsége, továbbá az értelmi tevékenység gyorsaságára, elevenségére, elvontságára, konkrétságára stb. Az értelmi és szellemi képességeknek ezt a pontos megismerését szolgálják az érzékletvizsgálatok, továbbá a kombinatív, emlékező képességek és az értelmességi szintnek teszt útján való meghatározása. 2. Irányulhat a teszt a vérmérséklet vizsgálatára is. Downey készített ilyen temperamentum-tesztoszortot, mely a vizsgálati személynél a reakció gyorsaságát, könnyedséget és erejét mutatja, továbbá jelzi a reakció kitartását is. 3. A jellemvizsgálati tesztek arra a kérdésre igyekeznek feleletet adni, hogy „milyen körülmények között nyilvánul meg a jellem a maga pszichológiai és erkölcsi vonatkozásaiban.“ Ezeknek célja az erkölcsi tulajdonságok meghatározása. (belátás, kritikai érzék stb.) Megemlítjük, hogy pl. Voelker megbízhatósági tesztje tíz erkölcsi jellemvonást vizsgál, melyek a jellemnek cselekvő és ellenálló erejét vannak hivatva megállapítani. 4. Az alkalmassági tesztek az illető személy sajátos képességeit akarják feltárni.

A befejező fejezetben a szerző megkísérli több szempont alapján megállapítani a *teszt módszer* értékét. Fontos, hogy a *tesztsorozat* ne csak egy-két képességet emeljen ki az emberből, hanem az egész *személyiségre* legyen tekintettel. Ez a szemlélet u. i. a vizsgált személyről „*elmélyültebb, teljesebb, adekvátabb*” képet fog nyújtani. Végül bemutat a szerző néhány *teszt módszert*. I. Rorsbach eljárása a vizuális, Wartegg módszere pedig a mozgási készséget foglalkoztatja elsősorban, míg Noszlopi tesztjében „a *személyiség spontán választó*” (értékelési!) aktusa a főszempont.

A tanulmány alapos *elmélyülésről*, a vonatkozó irodalomnak részletes ismeretéről tanuskodik. A dolgozat tagolása, szervesen felépített és jól átgondolt megoldási módja is azt mutatja, hogy Demény ismeri tárgyának egész problémakörét. Stílusa azonban még kiforratlan, mondatai nehézkesek, bonyolultak. Ez a tény sokszor megnehezíti az értékes fejtegetés nyomkövetését.

Dr. Visy József.

Révay Frigyes: A koncentráció. (Klly. a jászóvári premontrei kanonokrend gödöllői szt. Norbert Gimnázium 1941—42. évkönyvéből. 27. old.)

A *koncentráció* gondolata fontos szerepet kapott napjaink pedagógiai felfogásában. Ennek a tanítási és nevelői elvnek mibenlétét, alkalmazását és történetét vizsgálja Révay tanulságos értekezése. Mivel a k. elsősorban lélekani és *appercepciós* jelentőségű, azért a szerző bevezetésképpen a fogalomnak *pszichológiai és logikai begyökerezését* elemzi. „*Pszichológiai alapot* nyújt (a *koncentráció*) számára az a felismerés, hogy a tudat egységének törvénye szerint a lelki életben minden jelenség összefügg.” — „A *koncentrációnak logikai alapja* az az elv, hogy az összes igazságok, összefüggnek egymással, függetlenül az őket felismerő alany lelki tevékenységétől.”

Ebből következik a szerzőnek az az eredménye, hogy „a *koncentrációt* nem is annyira az anyag, mint inkább a tanulónak szempontjából kell végrehajtani.” Meg is vizsgálja a k. lehetőségeit a középiskola egyes *tantárgyai* körében. Nagy ötletgazdagsággal és találékonysággal mutat rá a tárgyak egymásközi, továbbá a tantárgyak és az emberi életkörülmények között *fennálló kapcsolatokra*.

Végül röviden végigtekint a k. fejlődésén. A szót — *pedagógiai értelemben* — először Schnell német tanító használta 1849-ben. De az elv alkalmazása már a *klasszikus ókor* nevelői eljárásában fellelhető. A *tantárgyaknak* ez az egy cél felé irányuló elrendezése világosan felismerhető Platon nevelési rendszerében. — A *középkorban* főleg a teológia, filozófia és a *grammatikai tárgyak* álltak szoros (elsősorban) világnézeti egységben. — A k. gondolatának tulajdonképpeni *pedagógiai rendszerbe foglalója* Comenius volt, aki a *Didactica Magna*-jában írja, hogy „a tanításban és ismeretszerzésben tartós csak az lehet, ami belsőleg minden irányban összefügg.” Ezért tervezi Comenius minden ismeretünket „a legegyszerűbb vagyis legáltalánosabb *alapfogalmakra* visszavezetni”. Fontos szerepet juttat a k.-nak a *Ratio Educationis*, majd Pestalozzi, Herbart és Ziller is.